

Als het aan UNIZO lag...

Over publieke zaken en private actoren

PATRICK VAN CALSTER^a
MARC SCHUILENBURG^b

Panopticon, 33 (2), 103-109
© 2012 MAKLU | ISSN 0771-1409 | MAART 2012

^a Hoogleraar criminologie, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Rijksuniversiteit Groningen (corresp. p.j.van.calster@rug.nl)

^b Docent, Faculteit der rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam

Het distributiedepartement van de Unie van Zelfstandige Ondernemers, de UNIZO-Winkelraad, komt geregeld naar buiten met cijfers over de gederfde inkomsten bij winkeliers door winkeldiefstallen in België. In 2006 refereerde zij nog aan een Brits onderzoek bij 466 grootwinkels in Europa. Volgens dat rapport zouden de Belgische winkels zo'n 1.08 miljard euro verlies lijden door winkeldiefstal. UNIZO voegde daar meteen aan toe dat dit bedrag waarschijnlijk nog aan de lage kant is. Immers, zo argumenteerde zij, de meerderheid van de zelfstandige winkeliers doet namelijk helemaal geen aangifte van diefstal, omdat het flink wat gedoe met zich meebrengt en amper wat oplevert. Deze verliezen kunnen ook niet worden doorgerekend aan de consumenten, meent UNIZO; ze knagen eerder aan de winstmarges, de concurrentie laat immers amper prijsstijgingen toe.

Volgens UNIZO ligt de oplossing onder meer in het opzetten van een winkelverbod voor veelplegers; een systeem opgezet én gehandhaafd door de winkeliers. Hiermee zouden de verliezen kunnen worden teruggedrongen én zouden er meer aangiftes kunnen worden gegenereerd. UNIZO verwijst hierbij steevast naar Nederland waar dergelijk systeem reeds bestaat en dat volgens de Nederlandse Binnenstad Ondernemers Federatie, de BOF, een succes is.

Samen met collega Loes Wesselink hebben wij onderzoek gedaan naar dit winkelverbod in Nederland (Zie hiervoor WESSELINK *et al.*, 2009; SCHUILENBURG & VAN CALSTER, 2009; VAN CALSTER, 2011). Deze maatregel, bekend als de Collectieve Winkelontzegging (CWO) werd in 2005 in de binnenstad van Den Haag ingevoerd om overlastgevend gedrag te voorkomen. Eigenlijk was de invoering van deze maatregel niet nieuw te noemen: ondernemers hadden immers altijd al het recht om een persoon de toegang tot hun winkel te ontzeggen. Het nieuwe aan de CWO was dat de ontzegging niet alleen geldt in de onderneming waar deze is opgelegd, maar in alle ondernemingen die de maatregel erkennen. Wie dus winkelt in een onderneming met een CWO-beleid en ongewenst gedrag vertoont, kan de toegang worden ontzegd tot al de winkels die het CWO-beleid onderschrijven¹. Je steelt bij de sigarenboer een Mars en mag daardoor bij de Hema niet meer naar binnen. Het gaat overigens niet alleen om winkels, maar ook om theaters, ateliers en galerieën, hotels, banken, restaurants en zelfs apothekers. Een CWO kan worden opgelegd voor de duur van zes of twaalf maanden. Wanneer een ontzegde in de tussentijd toch weer een

¹ De aangesloten ondernemingen zijn te herkennen aan de CWO-sticker bij de ingang.

aangesloten onderneming binnengaat, kan deze door het Openbaar Ministerie worden vervolgd voor lokaalvredebreuk.

Interessant is dat de CWO een civielrechtelijke maatregel is. Dit betekent dat de ondernemers zelf verantwoordelijk zijn voor het opleggen ervan. Een winkelier of ingehuurde particuliere beveiliging beslist dan of iemand de toegang wordt geweigerd. Een 'redelijk vermoeden van schuld' is daarvoor niet vereist. Concreet betekent dit dat private partijen, namelijk ondernemers en beveiligingspersoneel, medeverantwoordelijk zijn voor het opsporen en bestraffen van klassieke strafrechtelijke delicten zoals diefstal en oplichting. Om officieel een ontzegging op te kunnen leggen moet het CWO-formulier worden ondertekend door degene die in overtreding was en door één getuige. Weigert een overtreder het formulier te tekenen, dan mag een tweede getuige tekenen, waardoor het document alsnog geldig wordt.

Deze manier om problemen in de publieke ruimte aan te pakken suggereert dat – hoewel de invloedssfeer van het strafrecht (strafmaat, aantal delicten) de laatste twintig jaar onmiskenbaar sterk is toegenomen – er tegelijkertijd kan worden geconstateerd dat er zich een heel nieuw instrumentarium aandient om normen te bevestigen en mensen te weren van bepaalde voorzieningen en gebieden. De CWO kan daarom ook niet helemaal los worden gezien van de traditionele manier van vervolgen zoals dat door politie en justitie gebeurt. Immers, wordt er eveneens tot een strafrechtelijke vervolging overgegaan en eindigt deze vervolging niet in een veroordeling maar in een vrijspraak, dan heeft dit geen consequenties voor de opgelegde winkelontzegging. Met de vrijspraak is immers niet aangetoond dat er géén kans bestaat dat de betrokkene opnieuw ongewenst gedrag zal vertonen. In die zin is de CWO eerder een toevoeging in plaats van een vervanging van de manier van overlast aanpakken door het klassieke strafrecht.

DE CWO IN JURIDISCH PERSPECTIEF

Wat betekent een CWO voor een overtreder? In hoeverre is er sprake van een aantasting van zijn rechtspositie? Eigenlijk is er amper sprake van rechtsbescherming voor iemand met een ontzegging. Om te beginnen is het ingewikkeld om onder een eenmaal uitgereikte CWO uit te komen. Via het strafrecht kan de maatregel niet zonder meer worden aangevochten. Er is wel een klachtenprocedure, waardoor bij bezwaar tegen een ontzegging een klacht kan worden ingediend bij het bestuur van de Binnenstad Ondernemers Federatie (BOF). Het probleem is echter dat de BOF zich actief inzet voor implementatie van de CWO maatregel en is daarmee moeilijk een onafhankelijke instantie te noemen. In het geval van een klacht bekijkt het bestuur de zaak inhoudelijk en hoort desgewenst de betrokken partijen. Kan de betrokkene zich niet verenigen met de uitspraak van het bestuur, dan is er de mogelijkheid van bezwaar bij het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP). Het College kan echter geen bindende uitspraak doen in de zaak. Het CBP kan slechts een bemiddelingsprocedure tussen de betrokkenen starten.

Voor een ontbinding van de ontzegging, buiten de winkelier om, dient de civiele rechter te worden ingeschakeld. Hoewel er geen expliciete strafrechtelijke procedure bestaat om de ontzegging aan te vechten, zou het volgens de preventieadviseur van de politie Haaglanden ook mogelijk moeten zijn een ontbindende uitspraak van een rechter te krijgen in een strafprocedure waarin het strafbare feit waarop de CWO is uitgereikt verder wordt vervolgd. We dienen daarbij echter onmiddellijk de kanttekening te maken dat een strafrechter voorsnog niet de mogelijkheid heeft civiele overeenkomsten te ontbinden.

Het gebeurt zelden dat iemand een klachtenprocedure aanspant. Allicht komt dit door het feit dat de procedure alleen in het Nederlands wordt vermeld op het CWO formulier.

Bij de invoering van het CWO beleid heeft het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) als voorwaarde gesteld dat de klachtenprocedure aan de betrokkene moet worden bekend gemaakt. Weliswaar gebeurt dit wel, maar beduidend beperkter dan vlak na invoering van de maatregel. Ondanks dat er steeds meer Oost-Europese namen op de lijst met ontzeggingen staan, is toch besloten de uitleg over de klachtenprocedure alleen in het Nederlands te verstrekken. Het formulier zag er voor de winkeliers te lastig uit om in te vullen, aldus één van onze respondenten, waardoor deze soms van invulling afzagen. In de uitleg op het formulier wordt overigens niet vermeld dat binnen twee weken na het opleggen van de maatregel al bezwaar moet worden gemaakt. Vindt dit niet binnen deze termijn plaats, dan is de klacht niet ontvankelijk. Bij welke instantie de klacht precies moet worden ingediend is ook niet onmiddellijk duidelijk; zowel de BOF als het CBP staan vermeld zonder uitleg over het verschil tussen beide instanties. Recent eiste een Officier van Justitie vrijspraak inzake de vervolging van lokaalvredebreuk voor een Roemeense winkeldief omdat hij het CWO formulier niet had kunnen lezen. Detailhandel Nederland ziet dat als een pesterij van Justitie en roept winkeliers op niet te wijken voor zulke 'kulargumenten'.

Wordt er toch een klachtenprocedure gestart dan is het voor de BOF lastig te achterhalen wat er precies is voorgevallen. In het CWO formulier staat immers alleen om welk feit het in zijn algemeenheid zou gaan. Er wordt geen toelichting gegeven over de handelingen van de betrokken persoon. Volgens het hoofd particuliere beveiliging van een grootwinkelketen in de Haagse binnenstad is ook het proces-verbaal van de politie vaak een letterlijke kopie van het CWO formulier. Om die reden stuit de weerlegging van de beschuldiging voor de verdediging op de nodige problemen. De ontzegging hoeft niet gebaseerd te worden op enig ander bewijs dan de verklaring van één getuige. Om van een ontzegging af te komen moet de verdediging bewijs aandragen dat de beschuldiging nergens op is gebaseerd. De bewijslast ligt daarmee bij de verdediging. Dikwijls eindigt dit in het woord van de verdediging tegen het woord van de getuige.

Vaak gaat een CWO gepaard met een aangifte bij de politie waarna het Openbaar Ministerie kan besluiten tot vervolging. Deze vervolging wordt op geen enkele manier teruggekoppeld aan de vereniging van winkeliers. Leidt de aangifte niet tot een veroordeling, bijvoorbeeld omdat er te weinig bewijs was, de getuigen onbetrouwbaar waren, de overtreding te licht werd bevonden, of er niet van een strafbare gedraging kon worden gesproken, dan blijft de ontzegging toch overeind totdat de ondernemer zelf anders bepaalt. De preventieadviseur van de politie Haaglanden gaf aan ons toe dat het is voorgekomen dat 'een situatie op z'n zachts gezegd discutabel was'. In één specifiek geval was het onduidelijk of er daadwerkelijk iets was gestolen. Iemand leek iets in zijn tas te hebben gestopt zonder af te rekenen, maar was nog niet langs de kassa gelopen. Er vond vervolgens een 'welles-nietes dialoog' plaats tussen klant en bewaking. Daarbij was de procedure voor de ontzegging 'niet netjes' verlopen. De klant werd niet alleen onbeleefd aangesproken en stevig vastgepakt, ook kwamen de camerabeelden en het verhaal van de beveiliging niet met elkaar overeen. Ondanks bemoeienis van de politie bleef in dit geval de ontzegging in stand, de ondernemer wilde de ontzegging niet ongedaan maken.

De beperking van de rechtsbescherming vindt bovendien plaats door een zekere mate van benadeling van de verdediging. Dit gebeurt op verschillende manieren. Bij een strafrechtelijke vervolging wordt als dat nodig is aan de verdachte een verdediger toegewezen. Bij een CWO volgt echter automatisch een sanctie die daarmee direct in werking treedt. De ontzegde moet zelf actie ondernemen tegen de oplegging van de maatregel. Zoals hierboven is vermeld, kan een taalbarrière onduidelijkheid scheppen over de mogelijkheden die er zijn om een CWO beslissing aan te vechten. Wat verder belemmerend werkt is dat

relatief veel mensen met een ontzegging géén vaste verblijfplaats hebben. Dit is voor de BOF reden om niet langer een kopie van de ontzegging naar het huisadres te sturen. Niet alleen is de procedure daardoor nog ondoorzichtiger geworden, ook de correspondentie over het verloop van de klachtenprocedure is moeilijker geworden.

Daarnaast wordt door de CWO geen rekening gehouden met de persoon van de dader. In het strafrecht kan aanspraak worden gemaakt op een schulditsluitingsgrond als aanemelijk wordt gemaakt dat de dader niet verwijtbaar tot zijn daad is gekomen. Algemene strafuitsluitingsgronden zijn overmacht, noodweer en ontoerekeningsvatbaarheid. Deze gronden zijn van toepassing op verschillende delicten, waaronder diefstal, mishandeling en oplichting. De CWO maatregel neemt echter de verwijtbaarheid van de dader niet in overweging. Een ongewenste gedraging wordt altijd op dezelfde manier bestraft. In dat kader gaf het hoofd Invoer CWO, Binnenstad Ondernemers Federatie het voorbeeld van een jongen met een ontzegging wiens geheugen niet optimaal werkte en daarom onder supervisie stond. Het verzoek van één van zijn verzorgers om onder begeleiding te kunnen winkelen werd door de BOF afgewezen. Met bijzondere omstandigheden kon volgens de BOF geen rekening worden gehouden.

Kortom, het lijkt dat er met de invoering van de CWO minstens twee niveaus van regulering in de publieke ruimte zijn die niet alleen op elkaar aansluiten, maar ook op elkaar ingrijpen. In zoverre dat de CWO ten opzichte van het strafrecht een betekenisuitbreiding en fixatie aanbrengt, lijkt het, om een term van de Franse filosoof Jacques Derrida (1994) te gebruiken, een 'supplement' te vervullen. Het gaat hier namelijk om een aanvulling op het reeds bestaande strafrecht. In dit 'supplement' zijn de regels echter niet vastgelegd in een universele wet die a priori alle gevallen en situaties regelt en is het onderzoek naar overtredingen ook niet opgedragen aan politie en justitie. Omdat het 'supplement' een relatief nieuw fenomeen is waarvan de sluipende verbreiding wordt ondersteund door de overheid, hebben we onderzocht op welke wijze ondernemers de CWO hanteren. Omwille van beperkingen in ruimte kunnen we hier slechts een korte schets van geven.

WILLEKEUR IN DE HANDHAVING

Meteen bij aanvang van het CWO-project in 2005 zijn er in een protocol met de overheid (gemeente, politie en OM) afspraken vastgelegd over de bevoegdheden en mogelijkheden van de winkeliers. Niet alleen is omschreven hoe de winkeliers moeten handelen bij de constatering van een eerste overtreding of een herhaling daarvan, ook is bepaald wat de taken van politie en het Openbaar Ministerie zijn in het samenwerkingsverband. Echter, hoewel de CWO een uniforme werkwijze is om overlast en winkeldiefstal af te handelen, zien we in de praktijk dat dit voor winkeliers moeilijk is uit te voeren. Winkeliers maken allerlei uitzonderingen op de schriftelijke afspraken, en mede daardoor heeft de handhaving in de praktijk een eerder willekeurig karakter. Hoewel deze uitzonderingen dikwijls een sterk individuele motivering hebben, zijn er in het algemeen wel praktische redenen voor aanwijsbaar.

Zo ontbreekt het winkeliers simpelweg aan tijd om een CWO op te leggen. Dit tijdgebrek speelt vooral op drukke koopavonden, wanneer er veel klanten in de winkel zijn. Dan is het voor het personeel bijna onmogelijk een overtreder naar het kantoor van de winkel mee te nemen om hem daar de formulieren te laten invullen. In plaats van de afhandeling van het formele traject met de overtreder gebeurt het dat er op koopavonden voor gekozen wordt om overtredders slechts de winkel uit te sturen.

Daarnaast blijken winkeliers financiële afwegingen te maken bij de vraag of een CWO moet worden opgelegd. Verschillende personen geven aan dat de ernst van het vergrijp

en de waarde van het gestolen goed van invloed zijn op de vraag of ze een CWO opleggen. In een van onze interviews noemt een beveiligger het concrete voorbeeld van heterdaad bij het stelen van een tijdschrift. In dit geval is er wel aangifte van diefstal gedaan bij de politie, maar is er geen CWO opgelegd omdat de beveiligger dit niet proportioneel vond. Niet alleen kan de relatieve ernst van het vergrijp leiden tot het maken van uitzonderingen, ook maken winkeliers in concrete gevallen een afweging tussen het verdiende uurloon en de waarde van het gestolen goed. Vooral met betrekking tot lichte vergrijpen wordt een CWO als niet rendabel ervaren.

Ook beschikken veel winkels over onvoldoende personeel om de CWO effectief te kunnen handhaven. Het gaat hier vooral om eenmanszaken en kleine winkels.² Niet alleen moet er voldoende personeel aanwezig zijn om de overlastgever apart te nemen, evenzeer vinden kleine winkels het vaak niet veilig om samen met de overtreder het CWO-formulier in te vullen. Vaker kiezen kleine winkels er voor overlastgevers direct de winkel uit te sturen zonder er een zaak van te maken. In andere gevallen roept het personeel de assistentie in van andere winkeliers. Op die manier ontstaan er samenwerkingsverbanden in samenwerkingsverbanden die steeds kleinschaliger worden. Hoewel de CWO is bedoeld voor de gehele binnenstad duiken deze microstelsels op in losse winkelstraten of delen van de stad.

Ten slotte ontstaan uitzonderingen op de regels doordat sommige winkeliers een dubbele loyaliteit blijken te hebben jegens bepaalde personen. Zo blijkt een door ons bevestigd winkelketen iemand in dienst te hebben die zelf een CWO heeft opgelegd gekregen. In feite ontstaat hier de unieke situatie waarin 'de dief de dief controleert'. Dit nuanceert de veronderstelling dat een CWO stevast tot uitsluiting leidt van de overtreder in de winkels in de binnenstad. Een andere reden voor uitzonderingen is dat winkeliers bepaalde klanten niet willen missen. Vaste klanten die in een andere winkel een CWO hebben gekregen, worden daarom in de eigen winkel niet de toegang ontzegd. Zolang deze personen zich in de betreffende winkel naar de regels blijven gedragen, mogen ze blijven komen. Ook hier vormen financiële afwegingen van de ondernemer een belangrijke motivatie voor het handelen.

Omstandigheden en persoonlijke overwegingen spelen dus een rol bij de vraag of er een CWO wordt opgelegd. Ondernemers die zelden te maken krijgen met overlast, treden ook niet toe tot ondernemersverenigingen om mee te doen aan het CWO-beleid. Dit brengt ons bij de vraag of er mutaties of afwijkingen ontstaan van de op te leggen maatregel.

EIGEN VORMEN VAN AFDOENING

Het supplementaire karakter van de CWO wijst er op dat door de hoeveelheid aan deelnemende partijen (variërend van eenmanszaken tot internationale winkelketens met eigen veiligheidsdiensten) individuele afwegingen het beeld mee kleuren van de handhaving van de CWO in de praktijk.

Zo stelden we vast dat bij het opleggen van de CWO maatregel ruime marges worden gehanteerd. Het opgestelde formele raamwerk biedt een aantal categorieën van gedragingen waarvan er één kan worden aangekruist, waarvoor dan een winkelontzegging van

² Voor grote ketenbedrijven zoals de Bijenkorf, V&D, Mediamarkt en het Kruidvat gaat dit niet op. Zij hebben een private beveiligingsdienst in dienst. Door de aanwezigheid van private beveiligers hoeft het personeel zich niet bezig te houden met het invullen van de formulieren en het doen van aangifte. Het in dienst nemen van een private beveiligger is niet voor iedere ondernemer rendabel. De afweging die hier wordt gemaakt is wederom een kostenverhaal. Zo vertelt de bedrijfsleider van een drogisterij: 'Er was hier beveiliging, maar die heb ik weggedaan omdat het zo'n ontzettende kostenpost was.' Zonder beveiligger blijkt het dan ook lastig te zijn om de CWO te handhaven.

zes of twaalf maanden geldt. Maar uit de interviews met ondernemers komt naar voren dat bijna de helft van de geïnterviewde winkeliers er een eigen vorm van afdoening op nahoudt, die als het ware bovenop de strafrechtelijke én de CWO aanpak komt, variërend van wegsturen tot het intimideren van een overtreder. Zo bellen winkeliers de ouders van minderjarige overtreeders, dieven of overlastgevers persoonlijk op. Ondernemers ondervinden dat het bellen van de ouders voldoende indruk maakt zodat de politie niet hoeft te worden ingeschakeld. Deze manier van straffen moet, aldus de geïnterviewden, correctief zijn en normaliserend werken. In het supplement aan het strafrecht, zo zou Michel Foucault zeggen, draait het dus om 'macht van de norm'. Hij beschreef hoe het achttiende-eeuwse regime van disciplinaire macht (toewijzen, classificeren, samenvoegen, enzovoort) functioneerde in plaatsen zoals scholen, fabrieken en gevangenissen. Maar in de CWO lijkt er veel meer af te hangen van persoonlijke voorkeuren en interacties van personen (hier: van winkeliers en beveiligingspersoneel) dan van anonieme machtsmechanismen.

Ook hanteren sommige ondernemers de methode van het aan de schandpaal nagelen, of passender van *'naming and shaming'*. Volgens de Australische criminoloog JOHN BRAITHWAITE (1989) is het proces van *shaming* een belangrijk middel om deviant gedrag aan te pakken. Het zou een afschrikkingseffect teweegbrengen. BRAITHWAITE onderscheidt daarbij evenwel twee vormen van *shaming*: de stigmatiserende en de reïntegratieve *shaming*. De eerste legt de nadruk op de criminele activiteiten van de overtreder waarbij zowel het gedrag als de persoon van de dader wordt afgewezen. Volgens Braithwaite is deze vorm van *shaming* gevaarlijk omdat het de band tussen de overtreder en de samenleving vernietigt, waarschijnlijk voor de rest van diens leven. Het gevolg is dat de overtreder zich identificeert met het label van crimineel dat op hem wordt geplakt, waardoor de mogelijkheid bestaat dat hij die rol levenslang zal spelen. Reïntegratieve *shaming* daarentegen is veel positiever van inslag en tracht eerder de overtreder te rehabiliteren; het wil de band tussen de overtreder en de samenleving herstellen. Ons onderzoek lijkt te suggereren dat bij de handhaving van de CWO vooral de stigmatiserende *shaming* op de voorgrond treedt. Een ondernemster in Den Haag vertelt bewust te kiezen voor negatieve aandacht met betrekking tot de overlastgever. Ze vertelde: 'Uiteindelijk hebben we met de politie zijn foto uitgeprint en die heel groot met *Wanted* op het raam gehangen.' Een andere manier van het toebrengen van schaamte is het publiekelijk aanhouden van de overlastgever en deze vervolgens door de politie via de voordeur van de winkel naar buiten brengen.

Daarnaast maken winkeliers gebruik van eigen 'boetes' als alternatief voor de strafmaat die in het protocol is vastgelegd. Algemeen wordt aangenomen dat naast de strafmaat het afschrikkende effect van een sanctie afhangt van de pakkans, de snelheid van bestraffing en de zekerheid dat een opgelegde sanctie daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Zo vertelt de eigenaar van een discountstore dat de dief voor een keuze wordt gesteld: 'Je betaalt het dubbele anders bel ik de politie.' Het gaat hierbij vooral om kleine vergrijpen, zoals het stelen van snoepgoed. In andere gevallen wordt de overlastgever alleen op zijn gedrag aangesproken. Bij diefstal wordt de persoon dan verzocht het gestolen goed terug te geven en de winkel te verlaten.

Tot slot willen we nog wijzen op het zogenaamde 'Smoelenboek'. Dit is er gekomen als reactie op het probleem dat personen met een CWO niet goed konden worden herkend. De lijst van ontzegden waarover de winkels beschikken, bevat immers alleen maar namen en geen foto's. 'We maken foto's van bepaalde personen die stelen', vertelt het hoofd beveiliging van een winkel aan de Grote Marktstraat in Den Haag. 'Onze meldkamer hangt vol met foto's.' Alle afbeeldingen worden bewaard in een zogenaamd 'Smoelenboek'. Dit boek is bestemd voor personeel, zodat zij winkeldieven kunnen herkennen. Verschillende

grote winkelketens met eigen beveiliging werken met een soortgelijk systeem. Foto's van ontzegde personen zijn intern beschikbaar voor de beveiligers, maar niet voor de winkelmedewerkers.

TOT SLOT

Van officiële zijde wordt aangevoerd dat de CWO een succes is. Beleidsmakers claimen het succes van de CWO op basis van evaluaties en het aantal ontzeggingen dat wordt uitgedeeld. Zo maakte het Hoofdbedrijfschap Detailhandel op 10 november 2011 bekend dat het aantal opgelegde winkelverboden dit jaar zal stijgen tot 10.000, en dat dit aantoont dat de maatregel succesvol is. Het vermeende succes leidt ertoe dat steeds meer steden soortgelijke sancties ook invoeren in andere delen van de stad, bijvoorbeeld door middel van een tram-, wijk-, horeca- of bioscoopverbod. Uit ons onderzoek blijkt evenwel dat de verschillende verschijningsvormen van de CWO zoals wij die net geschetst hebben, voortkomen uit gedeelde gevoelens en overtuigingen van winkeliers en worden gemotiveerd door de vermeende ineffectiviteit van de CWO. 'De volgende dag staan ze er toch weer,' vertelde een geïnterviewde winkelier over de personen die een CWO hebben gekregen.

Op 4 januari 2011 schreef de journalist PIETER HILHORST in de Volkskrant een column naar aanleiding van ons onderzoek. Daarin schreef hij dat het onderzoek had laten zien dat zijn angstbeeld van een vloedgolf aan secundaire misdrijven niet was uitgekomen. "Door de slordige uitvoering van de winkelverboden is er geen sprake van binnenlandse verbanningen," zo schreef hij. "Dat is eigenlijk wel een geruststelling. Als de winkeliers die constant schreeuwen om een harde aanpak van dieven en ander gespuis al te beroerd zijn om die harde aanpak waar te maken, hoe zal het dan gaan als dit kabinet illegaliteit strafbaar stelt? De aanhangers van de harde aanpak kunnen de principiële bezwaren negeren, maar de taaië praktisch niet." Het maakt de vraag relevant of de aanpak van delicten zoals diefstal, oplichting, belediging, bedreiging en vernieling wel zo gemakkelijk is over te laten aan private actoren als winkeliers, zoals UNIZO meent.

REFERENTIES

- BRAITHWAITE, J. (1989). *Crime, shame and reintegration*. New York: Cambridge University Press.
- DERRIDA, J. (1994). *Kracht van wet. Het 'mystieke fundament van het gezag'*. Kampen: Agora.
- SCHUILENBURG, M. & VAN CALSTER, P. (2009). De Collectieve Winkelontzegging: een antwoord van willekeur op overlast. In H. BOUTELLIER *et al.* (red.). *Omstreden ruimte. Over de organisatie van spontaniteit en veiligheid* (pp. 137-155). Amsterdam: Van Gennep.
- VAN CALSTER, P. (2011). Privatising Criminal Justice? *Journal of Criminal Law*, 75(3), 204-224.
- WESSELINK, L., SCHUILENBURG M. & VAN CALSTER, P. (2009). De Collectieve Winkelontzegging. *Tijdschrift voor Veiligheid*, (1), 6-19.